

STATISTIK & ANALYS

Stig Forneng
2003-03-05

Fortsatt stark tillväxt i högskolesektorn

Tillväxten är fortfarande stark i högskolesektorn – både i omslutning och i antal studenter. I löpande priser var ökningen 8,8 procent år 2002. Justerad för prisutvecklingen innebär det en volymtillväxt på cirka 6 procent. Det visar den sammanställning av uppgifter från årsredovisningarna för universitet och högskolor avseende år 2002 som Högskoleverket har gjort.

Både forskningsverksamheten och antalet studenter växer. Antalet helårsstudenter har ökat med 7 procent och är nu cirka 285 000. Det antalet motsvarar nästan tre årsklasser i befolkningen.

Tillväxten är fortfarande starkare vid de mindre lärosätena än vid de stora universiteten. För sju lärosäten ökade antalet helårsstudenter under 2002 med över tio procent. Det är Högskolan i Borås, Högskolan på Gotland samt högskolorna i Kalmar och Trollhättan/Uddevalla, Idrottshögskolan, Lärarhögskolan i Stockholm och Malmö högskola. För flertalet övriga lärosäten – däribland alla de största universiteten – ökade utbildningsvolymen med tal som låg nära genomsnittet, dvs. med drygt fem procent.

Några få lärosäten gick emot trenden och minskade i utbildningsvolym 2002. Det gäller Mitthögskolan, Blekinge tekniska högskola och Sveriges lantbruksuniversitet. De hade alla ett lägre antal helårsstudenter år 2002 än 2001. Störst var minskningen för Mitthögskolan där antalet helårsstudenter minskade med drygt fyra procent.

Nära målet

Den starka ökningen av antalet studenter innebär också att flertalet lärosäten når upp till eller kommer nära det mål för utbildningsvolymen som riksdagen anger när den bestämmer det så kallade takbeloppet för lärosätet, vilket anger det maximala antal studenter och studieprestationer som riksdagen betalar ersättning för till lärosätet under året.

För 2002 uppgår den ersatta utbildningsvolymen till 98,5 procent av de sammanlagda takbeloppen. För år 2001 nådde den totala utbildningsvolymen bara till 96 procent av det sammanlagda takbeloppet. Trots ett större uppdrag för år 2002 ligger alltså studenttalen närmare målet år 2002 än de gjorde föregående år.

Det förbättrade utfallet är bland annat ett resultat av den justering av utbildningsplatser som skedde inför och under 2002, då utbildningsplatser

omfördelades från lärosäten som hade svårt att nå sina takbelopp till lärosäten med starkare efterfrågan och möjlighet att utbilda fler.

Den förbättrade anpassningen mellan utbud och efterfrågan framgår också av att mer än hälften av lärosätena når upp till eller överskrider sina takbelopp. Förra året nådde bara vart tredje lärosäte upp till takbeloppet. De största negativa avvikelserna – drygt åtta procent under respektive takbelopp – redovisar Luleå tekniska universitet, Blekinge tekniska högskola, Umeå universitet, Högskolan i Halmstad och Örebro universitet. Två av dessa lärosäten – Högskolan i Halmstad och Örebro universitet – tillhör den grupp som har fått sina takbelopp höjda jämfört med de ursprungliga planerna.

Liten ökning även inom naturvetenskap och teknik

Den stora ökningen av antalet studenter har skett inom det samgällsvetenskapliga området. Inom naturvetenskap och teknik, som länge har varit ett prioriterat område, ökade antalet helårsstudenter bara med drygt en procent. Men det är en stagnation på hög nivå. Trettio procent av alla som studerar vid universitet och högskolor finns inom ämnesområdena teknik och naturvetenskap. Det är en betydligt högre andel av alla studenter än för tio år sedan och i antal studenter har det skett en fördubbling inom naturvetenskap och teknik på tio år.

Utvecklingen inom naturvetenskap och teknik skiljer sig dock kraftigt mellan lärosätena. Antalet lärosäten med ett ökat antal studenter inom dessa områden är större än antalet med en negativ utveckling. Vid tre lärosäten – Högskolan på Gotland, Högskolan i Jönköping och Högskolan i Kalmar – har antalet studenter inom naturvetenskap och teknik ökat med över tio procent.

Sommarkurser och nätuniversitet bidrar till uppgången

Till uppgången i antal helårsstudenter under 2002 bidrar ett ökat inslag av sommarkurser. Det ökade antalet sommarkurser har bland annat föranletts av att studenter i sommarkurser från och med 2002 ger extra hög ersättning. För 2002 redovisar lärosätena nära 4000 helårsstudenter på sommarkurser.

Sommarkurser omfattar normalt 5 eller 10 poäng, dvs. fem eller tio veckors studier eller ännu mindre. Om genomsnittet skulle vara 5 poäng per student innebär således 4 000 helårsstudenter att cirka 20 000 individer deltog i sommarkurser under sommaren 2002.

Sommarkurser finns vid nästan alla lärosäten, även om omfattningen på verksamheten varierar. Det är framför allt de konstnärliga högskolorna och några av specialhögskolorna som inte har haft några sommarkurser.

Under år 2002 fanns också vissa andra kurser som gav särskilt hög ersättning. Det är de kurser som erbjuds i det samordnade kursutbudet från Nätuniversitetsmyndigheten, dvs. kurser distribuerade som distansundervisning av olika lärosäten på samma sätt som tidigare, men som ingår i det samordnade utbudet.

Volymen i denna verksamhet, som startade under året, uppgick till drygt 5 000 helårsstudenter under 2002. Det är således ungefär två procent av hela volymen helårsstudenter.

Nära nollresultat 2002

Lärosätenas ekonomiska resultat ligger – som sig bör – nära noll. Avvikelserna från fullständig balans mellan intäkter och kostnader är genomgående mycket små och de minusresultat som förekommer har täckning i överskott som respektive lärosäte har visat tidigare. Undantag är Mitthögskolan och Högskolan på Gotland, vilka visar ett litet minus i det egna kapitalet. I båda fallen handlar det om underskott orsakade av tidigare obalanser i verksamheten.

Sett över den senaste femårsperioden finns det bara ett lärosäte som uppvisar ständiga minusresultat. Det är KTH (Kungl. Tekniska högskolan i Stockholm). Underskotten matchas dock fortfarande av tidigare överskott.

Jämfört med de resultatprognoser lärosätena gjorde i sina delårsrapporter är det faktiska utfallet för helåret 2002 nästan 500 miljoner kronor bättre. Av de 38 lärosäten som ingår i sammanställningen är det bara fem som har ett sämre resultat än de prognostiserade i sina delårsrapporter. För övriga 33 blev således utfallet bättre än vad som angavs i delårsrapporten.

Det kan vara värt att notera att resultatförbättringen jämfört med bedömningarna i delårsrapporterna har skett trots att utfallet när det gäller studentvolymen, som ju är en av de faktorer som bestämmer intäkterna, är två procent lägre än det utfall lärosätena prognostiserade i delårsrapporterna.

Stora samlade överskott

Totalt sett hade lärosätena ett samlat överskott (dvs. summan av de balanserade kapitalförändringarna från tidigare år och kapitalförändringen år 2002) som uppgick till 3,4 miljarder kronor vid ingången i år 2003. Det motsvarar drygt åtta procent av den totala kostnadsomslutningen vid universitet och högskolor som var 41 miljarder kronor år 2002. Det är nära två procent av den svenska bruttonationalprodukten.

Anmärkning: Uppgifterna om antalet helårsstudenter år 2002 avser antalet inom det så kallade takbeloppet, plus antalet helårsstudenter inom NT-Svux och antalet helårsstudenter med särskild ersättning inom Nätuniversitetet. Fram till år 2001 finansierades de medellånga vårdutbildningarna, t.ex. sjuksköterskeutbildningen, av landstingen. Från år 2002 svarar staten för finansieringen av även dessa utbildningar. Vid jämförelser har därför antalet studenter i den landstingsfinansierade utbildningen år 2001 adderats till antalet studenter i den statligt finansierade utbildningen.

Ekonomiskt resultat samt grundutbildningsvolym år 2002 enligt lärosätens årsredovisningar

Lärosäte	Organisationen totalt		Tillväxt 2002, %	Grundutbildningen			Helårsstudenter		
	Resultat, milj kr	Omsättning, milj kr		Tak- belopp, milj kr	Utfall, milj kr	Utfall % (av tak)	2001	2002	För- ändring, %
Universitet									
Uppsala universitet	-7,4	3739,1	5,6	996,6	950,2	-4,7	19159	20 381	6,4
Lund	36,0	4681,9	5,6	1263,5	1229,5	-2,7	23325	25 494	9,3
Göteborg	66,0	3794,1	5,2	1250,8	1269,2	1,5	22940	25 122	9,5
Stockholm	2,5	2583,2	7,5	753,1	790,8	5,0	21141	22 676	7,3
Umeå	-48,5	2601,5	9,0	910,9	837,6	-8,0	15716	15 856	0,9
Linköping	13,9	2344,6	9,2	969,4	946,2	-2,4	16600	17 429	5,0
Karolinska*	-235,0	3656,8	13,3	414,0	404,0	-2,4	4626	4 922	6,4
KTH	-43,8	2702,2	8,6	747,4	752,0	0,6	10856	11 502	6,0
Chalmers	-40,2	2111,7	3,5	575,1	573,7	-0,2	8093	8 594	6,2
Luleå	-2,5	1101,8	9,3	490,5	448,4	-8,6	7587	8 027	5,8
SLU**	-29,3	2165,6	4,6				3562	3 282	-7,9
Karlstad***	19,3	682,9	20,3	386,8	389,2	0,6	8084	8 553	5,8
Växjö	29,5	558,1	14,4	331,7	326,6	-1,5	7321	7 962	8,8
Örebro	37,2	733,3	17,3	489,4	451,0	-7,8	8405	8 907	6,0
Summa	-202,4	33456,9	7,8	9579,2	9368,4	-2,2	177415	188 707	6,4
Högskolor									
Blekinge tekn högsk	-6,6	339,8	7,5	180,7	165,6	-8,4	3163	3 137	-0,8
Borås	-6,2	398,9	18,3	295,7	295,7	0,0	4878	5 532	13,4
Dalarna	11,1	403,7	10,6	284,9	285,4	0,2	5366	5 743	7,0
Gotland	2,5	116,8	12,4	65,0	61,0	-6,2	1070	1 358	26,9
Gävle	5,5	415,8	10,9	294,7	288,3	-2,2	5970	6 105	2,3
Halmstad	26,3	311,4	11,5	241,3	221,7	-8,1	4867	5 124	5,3
Jönköping****	-4,5	482,8	47,7	333,8	336,4	0,8	6524	6 968	6,8
Kalmar	35,2	497,6	13,1	319,4	329,4	3,1	5454	6 403	17,4
Kristianstad	-6,6	322,8	11,5	255,5	239,4	-6,3	4972	5 167	3,9
Skövde	3,7	279,2	15,1	211,9	218,8	3,3	3720	4 105	10,3
Trollhättan/Uddevalla	5,4	295,4	19,6	210,6	225,6	7,1	3907	4 534	16,0
Idrottshögskolan	-2,9	69,3	11,7	37,0	37,6	1,7	339	378	11,5
Läraryhögskolan	64,2	494,6	14,9	359,1	375,6	4,6	5892	6 959	18,1
Malmö	49,6	778,5	11,0	533,2	538,5	1,0	9200	10 398	13,0
Mitthögskolan	-5,4	743,4	5,2	399,6	394,7	-1,2	8720	8 334	-4,4
Mälardalen	9,5	596,4	10,4	461,7	439,1	-4,9	7924	8 359	5,5
Södertörn	-30,3	500,2	18,1	202,7	203,4	0,4	5847	6 185	5,8
Summa	150,5	7046,4	13,9	4686,6	4656,2	-0,6	87813	94 789	7,9
Konstnärliga högskolor									
Danshögskolan	1,6	31,8	10,2	24,1	27,1	12,5	99	108	9,1
Dramatiska institutet	-1,8	80,6	6,5	66,5	68,8	3,5	152	160	5,3
Konstfack	-0,1	127,7	9,3	105,9	108,2	2,2	574	605	5,4
Konsthögskolan	-0,4	63,9	8,9	49,2	57,9	17,7	217	233	7,4
Musikhögskolan	15,5	124,4	10,7	92,1	95,2	3,3	604	612	1,3
Operahögskolan	0,4	18,1	-0,6	14,5	13,6	-6,4	37	36	-2,7
Teaterhögskolan	0,7	27,7	0,4	23,7	24,0	1,3	73	69	-5,5
Summa konstnärliga	16,0	474,2	8,2	376,0	394,9	5,0	1756	1 823	3,8
Totalt	-36,0	40977,4	8,8	14641,8	14419,4	-1,5	266984	285319	6,9

* Resultatet inkluderar stora förändringar i värdet av Karolinska institutets finansiella tillgångar.

** Takbelopp förekommer inte för Sveriges lantbruksuniversitet.

*** Från och med 2002 ingår Ingesund musikhögskola i Karlstads universitet. År 2001 hade Ingesund en kostnadsomslutning på 32 miljoner kronor.

**** Den kraftigt ökade volymen beror på att Hälsohögskolan i Jönköping från 2002 har uppgått i Högskolan i Jönköping. Hälsohögskolans kostnadsomslutning var 100 miljoner kronor år 2001, och svarar således för i storleksordningen 30 procentenheter av tillväxttalet.